

Vadim Kazanskij

Till frågan om det svenska jarlämbetets ursprung

Det är bekant från den fornisländska litteraturen att jarlämbetet existerade redan under forntiden. Under vikingatiden figurerade jarlar som självständiga regenter över enskilda territorier och som konungars underordnade. Om jarlämbetet i Sverige finns en speciell artikel av Birgitta Fritz. Men hon uttalar inte sin mening om tiden före 1000-talet.¹ Den allmänna uppfattningen, framför allt bland svenska historiker, i frågan om jarlämbetets ursprung och utveckling kan uttryckas med Sven Tunbergs ord att "ämbetets ursprung förlorar sig i sagornas dunkel".²

Enligt allmän mening återgår de olika formerna av jarl – fornsv. *iarl*, *iærl*; fornda. *jærl* – "förnäm man, jarl, konungens högste ämbetsman"; isl. *jarl* – ds., även: "fri man"; fsax. *erl* – "man, förnäm man"; ags. *eorl* – "förnäm man" osv. – på ett germ. **erla* och de är till ursprunget besläktade med **erulal**/**erila*.³ En sammanställning av run. *erilaR* med etnonymen *eruler* (lat. *heruli*) framkallar ingen invändning.⁴ Eruler kallas en germansk folkstam som antas ha bott på de danska öarna eller i Skåne.⁵

Tack vare de antika historikerna, framför allt Jordanes och Procopius, har vi kortfattade uppgifter om denna stam. Jordanes meddelar att "danerna, som är av samma ursprung som suetidi, har förmått att från sina egendomar fördriva herulerna".⁶ Detta skall enligt textsammanhanget ha skett före 300-talet. Under 400-talet deltog erulerna i inbördesfejder i södra Europa liksom goterna, sveberna, hunnerna och alanerna.⁷ Viktig är Jordanes' karakteristik av erulerna: "Det är ett raskt folk och därför desto mer högfärdigt. Det fanns vid den tiden inget folk som inte bland herulerna utvalde lätt fotfolk för strid".⁸

Procopius berättar att en del av erulerna (omkring år 512) drog mot norr genom slaverna och andra stammar. "Efter dessa passerade de även skyndsamt davernas stammar utan att de därvarande barbarerna gjorde dem något ont. Komna till havet, seglade de och landade vid ön Thule samt stannade där..." Procopius säger om Thules inbyggare, att "ett talrikt folk hos dem äro gautarna, bredvid vilka de ankomma herulerna slog sig ner".⁹

Erulerna var sannolikt en liten folkgrupp, eftersom bara en del av stammen kom tillbaka,¹⁰ och representanter för denna grupp anslöt sig till de andra stammar, som bodde i närliggande områden. Som en bekräftelse på detta kan ett antal

VADIM KAZANSKIJ

runinskrifter i Sverige, Norge och Danmark tjäna. Alla inskrifterna är avfattade med de äldre runorna, som var gemensamma för hela det fornnordiska språkområdet.

Runstenen från Järsberg, Varnums sn, Värmland, Vr 1:
ubar hite harabanaR hait ... ek erilaR runoR waritu
“[L]uv(?) heter jag. Ravn heter jag. Jag, eril, skriver runorna.”

Enligt Sven B.F. Janssons mening torde den rimligaste dateringen av denna inskrift vara början av 500-talet.¹¹

Krause W.: “Der Tückische (oder ...ub) heiße ich, Hrabn heiße ich; ich Eril (= der Runenmeister) ritze die Runen”.¹²

Makaev E.A.: “I am called, Hrabnar. I am called, I, the *eril*, drew (write) the runes...”.¹³

Amuletten från Lindholmen, Svedala sn, Skåne, DRI 261:

(Sida A) **ekerilaRsawilagaRhateka**
“Jeg erilen kaldes den trolddomskyndige.”

Arkeologisk datering: 500-talet.¹⁴

Krause W.: “Ich der Eril (=Runenmagiker) hier heiße ‘Listig’”.¹⁵

Makaev E.A.: “I, the *eril*, am called Sawilagaz (?)”.¹⁶

Spjutskaftet från Kragehul, Flemløse sn, Fyn, DRI 196:

ekerilaRasugisalasmuhahaitegagaginugahe...lija...hagalawijubig x
“Jeg erilen (en titel) kaldes (el. hedder) Asgisl muha ga ga ...”.

Enligt L. Jacobsen och E. Moltke kan satsen också tolkas: “Jeg Asgisl eril hedder (el. kaldes) muha...” Arkeologisk datering: ca. 350–550.¹⁷

Krause W.: “Ich Eril (= Runenmagiker) heiße Ásgisl Gefolgsmann (oder: Sohn Muha)”.¹⁸

Makaev E.A.: “I, the *eril* of Ansugisla (am ?), I am called Uha”. Remainder unclear.¹⁹

Guldbrakteaterna från Väsby, Väsby sn, Skåne, Br. 66, och Eskatorp, Fjärås sn, Halland, Br. 74:

f(a)hid(e)i(ui)la(i)di(ui)igaReerilaR
“Eriken ... maleder (skrev runerne)..”

Inskrifterna sammanfaller på de båda två brakteater. Arkeologiska datering: ca. 400-talet – 500-talets förra hälft.²⁰

TILL FRÅGAN OM DET SVENSKA JARLÄMBETETS URSPRUNG

Runstenen från By, Buskeruds fylke, Norge, 6:

eirilaR hroraR hroreR orte þat arina u[p]t alai[b]u dr (d.e. dohtur) rmbZ (d.e. runoR markide þar Ehar)

“Krigerhøvdingen Hror Hrors Søn gjorde denne Stenplade efter Aaleiv Datter (sin). Disse Runer mærkede Eh”.²¹

Makaev E.A.: “I, the *eril* Hroar, son of Hrorer, made this sacrificial stone (tablet)”
End of inscription unclear.²²

Krause W.: “Ich Iril (der Runenmeister). – Hror, Hror’s Sohn, bearbeitete diese Steinplatte für Olof...”.²³

Bugge S. anser att “**eirilaR**” i denna inskriften betyder “jarl”, alltså är en titel. Iskriften är enligt Bugge, liksom den följande, tillkommen omkring mitten av 600-talet.²⁴

Runstenen från Veblungsnes, Møre og Romsdals fylke, Norge, 25:

eirilaRwiwila

“Jarlen Wiwila” d.e. Krigerhøvdingen Wiwila.²⁵

Krause W.: “Ich, der Runenmeister Wiwile”.²⁶

Makaev E.A.: “I, the *eril* of Wiwila”.²⁷

Reliefspännet från Bratsberg, Gjerpen sn, Telemarks fylke, Norge:

ekerilaR

Krause W.: “Ich eril”.²⁸

Detta spänne kan enligt arkeologiska dateringsmetoder hänföras till ungefär 500-talet.

Runstenen från Rosseland, Hordalands fylke, Norge:

ek wagigar irilar agilamudon

Krause föreslår tre översättningar: “Ich W., der Runenmeister der A.”; “Ich der Runenmeister W., (Sohn) der A.”; “Ich, der Runenmeister W. (schrieb die Runen) für A.”. Han daterar inskriften till ungefär 400-talet.²⁹

Redovisningen ovan fäster uppmärksamheten på komplikationerna vid tolkningen av termen “eril/erul”. Det finns fler tolkningar gjorda av andra språkforskare,³⁰ men de här citerade räcker för att visa den allmänna situationen i tolkningsfrågan. Forskarna framhåller upprepade gånger, att ordet kan ses som en term för både en etnisk och en social ställning.³¹ Det har också uttalats en förmodan att eruler i Europa varit namnet på en krigarkast, möjligen dess översikt.³² Dessutom blev erul i Skandinavien troligen ett speciellt namn på en runmästare. Några forskare anser att namnet avsett en “magier, trollkarl” e.d. och att erulerna haft betydelse

VADIM KAZANSKIJ

för spridningen av runinskriften. Det anses att “runic **erilaR** lost its direct connection with the name *Heruli* at a very early date and acquired the meaning of a specific social term”.³³

Slutsats 1. Enligt meddelanden hos de antika historikerna och enligt runinskrifter från omkring 400–600-talen har alltså den germanska stammen erulerna återkommit till Skandinavien (till de danska öarna och sydvästra Sverige). Stammens företrädare har uppfattats som a) “ovanligt högmodiga”; b) utmärkta krigare, som bildat en speciell elit i andra folkstammars krigshäror; c) personer, som behärskat runorna och vederbörligen varit bärare av vissa kulturella värden.

I den fornnordiska mytologien och i synnerhet i Eddadikten “Rígstula” (Rígsþula) berättas om uppkomsten av tre socialskikt – de förnämna, de vanliga fria människorna och trälarna. Från Jarl, Karl och Þrall, guden Rígs tre söner, har jarlarna, bönderna och trälarna kommit. Jarl och hans hustru (“kona”) Erna kallade sin yngste son “Kon ungr”, motsvarande med “konungr”. I detta kväde finns också en hänvisning till att Jarl och hans son – dvs. de främsta i samhället – hade kunskap om runor:

<i>Rígr gangandi</i>	Rig gående,
<i>rúnar kændi</i>	runor honom [Jarl] lärde.
<i>sitt gaf hęiti,</i>	Sitt namn gav han honom,
<i>son kvazk ęiga...</i>	son honom nämnde...
<i>ęn Konr ungr</i>	Men Kon den unge
<i>kun rúnar,</i>	kunde runor,
<i>ęvinrúnar</i>	livsrunor
<i>ok aldrúnar...</i>	och levnadsrunor...
<i>Hann við Ríg jarl</i>	Han med Rig Jarl
<i>rúnar deildi...</i> ³⁴	i runor tävlade...

I Snorres Edda anförs, att efter konungen följer i samhället jarlar eller skattkonungar. Och de “...*skattkonunga ok iarla at dema landz lavg ok veria land firir vřripi i þeim londum, er konvngi ligia fiari, ok skvlo þeir domar ok refsingar vera þar iafnrettir sem sialfe konvngs...Konvngar ok iarlar hafa til fylgþar með ser þa menn, er hirðmenn heita ok huskarlar...skattkungar och jarlar att styra sina länder och döma efter landets lag och försvara landet mot angrepp i de landsändar som ligger längst bort från kungen, och de domar och straff som utdöms där skall vara jämvärdiga med kungens egna...Kungar och jarlar har i sitt följe män som kallas hirdman och huskarlar*”.³⁶ Snorri ger samma upplysningar en gång till i “Heimskringla”: *Hann setti jarl i hverju fylki, þann er dema skyldi lög ok landsrétt ok heimta sakeyri ok landskyldir, ok skyldi jarl hafa þriðjung skatta ok skylda til borðs sér ok kostnaðar*. Han satte en jarl över varje fylke, vilken skulle döma efter lagen och efter landets rätt och samla in böter och landhyror. Jarlen skulle ha en tredjedel av skatten och hyran till sitt bord och sina kostnader”.³⁷

Slutsats 2. Under den tidiga medeltiden uppfattades alltså jarlen som en förnäm man, som hade rätt att uppbära skatt, som försvarade bestämda territorier och hade sin egen hird, och som därigenom innehade nästan den högsta positionen i den fornnordiska samhällshierarkin.

Tyvär är det svårt att bestämma närmare när och hur jarladömet uppkom som social institution i Skandinavien, och särskilt svårt är det att närmare utreda förhållandena i Sverige. Efter en första differentiering i fria och ofria bland de germanska folken följde antagligen en utsöndring av de högättade (de främsta i stammen eller hären) vilka fick status som jarlar.

Från yngre källor (landskapslagarna och de isländska sagorna från 1100–1200-talen) är bekant för det första att jarlämbetet inte gick i arv, för det andra att endast konungen kunde upphöja en person till jarl, och för det tredje att denna person måste tillhöra en bestämd släkt. De mest upplysande exemplen finns i Heimskringla: “Han [kung Knut] lovade att Einar skulle vara den störste och mest hedrade mannen utan hederstitel (*ótíginna manna*) i Norge så länge han hade makten i landet. Han sade dessutom att Einar var den bäst lämpade till att bära jarlstiteln (*at bera tignarnafn*) i Norge, om det inte hade varit för jarlen, och Einars son Eindride, för dennes släktskaps skull (*fyrir attar sakir hans*).³⁸ Senare sade Einarr att “han hade kommit för att ta emot jarlstiteln över Norge som kungen hade lovat honom” (*at Einarr skyldi bera tignarnafn yfir Noregi*). Knut sade emellertid, att han hade lovat att utnämna sin son till jarl. “Men jag vill behålla vänskapen med dig. Du ska få en sådan titel av mig som du har släktvärdighet till och bli länsherre” (*Skaltu hafa þvilikar nafnþætr af mér sem þú hefir bur ði til ok vera lendr ma ðr*).³⁹

“Sven Håkonsson tog emot jarldömet av Olav den svenske (*tók jarldóm af Óláfi inum sænska*).⁴⁰

“Han har släktskap till att bli hövding. Nu ska jag göra honom till min jarl och ge honom styret i danaväldet medan jag är i Norge (*Hefir hann ætt til þess at vera höfðingi. Nú mun ek gera hann jarl minn ok fá honom i hendr Danaveldi til yfirsóknar, meðan ek em i Noregi*).⁴¹

Även den ceremoni, genom vilken en person installerades som jarl, är känd från Heimskringla: “Därefter reste kungen sig och fäste ett svärd vid Svens bälte. Sedan tog han en sköld och hängde den över hans axel, satte sedan en hjälm på hans huvud och gav honom jarlstiteln (*ok gaf honum jarlsnafn*).⁴²

“Kung Hrollaug gick upp på den hög där kungarna hade för vana att sitta och lät ordna kungens högsäte och satte sig i det. Han lät lägga dynor på fotpallen där jarlarna brukade sitta. Sedan vätte kung Hrollaug sig ur kungshögsätet och ned i jarlssätet och gav sig själv jarls namn (*ok gaf sér sjálf jarlsnafn*). Därefter for han kung Harald till mötes och gav honom hela sitt rike och erbjöd sig att bli hans man och berättade för kungen om vad han gjort. Då tog kung Harald ett svärd

VADIM KAZANSKIJ

och fäste vid hans bälte och han fäste en sköld om halsen på honom och gjorde honom till sin jarl och ledde honom till högsätet (*ok gerði hann jarl sinn ok leiddi hann í háseti*). Sedan gav han honom styret i Namdalsfylket och gjorde honom till jarl över det”.⁴³

Från de norska Gulatingslagarna är det bekant att *“biskops sunnr oc iarls sunnr...[och de andra] scola taca slícan rett sem þeir eigu kyn til. ef þeir fa eigi slíct nafn. sem faðer þeirra fecc”*.⁴⁴

Slutsats 3. Man kan alltså anta att jarlämbetets ursprung går tillbaka till legendariska medlemmar av erulerstammen, som utmärktes av ovanligt högmod och som ärofullt inbjöds av krigshövdingar att stå i speltsen för speciella avdelningar av hären hos andra folkstammar. Erulerna som företrädde vissa kulturella värden behärskade runorna och var kanske de som medverkade till runkunsskapens spridning, vilket gav dem en särskild status i det skandinaviska samhället. I de germaniska folkstammarna fanns det jarlar, som var fria män och nära förbundna med krigshövdingar eller konungar, och som senare blev förnäma fria män tillhörande en speciell forntida ätt. Och endast en man (eller om nödvändigt flera män) från en sådan ätt kunde en kung – och endast kung – utnämna till jarl. Detta motsägs inte av källorna: ur de isländska sagorna kan man ofta läsa, att det fanns flera jarlar i ett kungarike fram till ungefär 1000-talet. (Harald hårdråde talar: “Min bror kung Olav och hans son kung Magnus lät bara en man vara jarl i landet (*létu þeir einn jarl vera senn í landi*) när de hade makten).⁴⁵

* * *

I den svenska historiska litteraturen är det en spridd uppfattning att jarlens huvudfunktion var att föra befälet över ledungen. En översikt över forskningen kring jarlämbetet i Sverige finns i en bok av Lars Gahrn.⁴⁶

De svenska historikerna talar med utgångspunkt från uppgifter i de svenska landskapslagarna och i påvebullor om förekomsten av en svensk riksjarl före mitten av 1100-talet. Om jarlar i Sverige under 1000-talet finns bara följande fåordiga och försiktiga uttalande: “Jarlar på ledungståg möter vi i källorna mot slutet av 1100-talet, men jarlar fanns dessförinnan”.⁴⁷

På en runsten daterad till 1000-talet från Hemlingby i Valbo sn, Gästrikland (Gs 13) finns runföljden *lank lans*, vilken enligt bl.a. von Friesens mening skall tolkas som “landets (d.v.s. landskapets) ledung”.⁴⁸ Hela inskriften lyder: “Bruse lät uppresa denna sten efter Egil, sin broder. Och han blev död i Tavastland, då Bruse förde landskapets ledung (?) efter sin broder. Han for med Fröger. Gud hjälpe hans själ och Guds moder. Sven och Åsmund de ristade”.⁴⁹ Om man accepterar denna tolkning, så är det iögonenfallande, att ingen av dem som förde befäl över ledungen – varken Egil eller Bruse – kallades jarl.

I Upplandslagen och Södermannalagen (UL Kg 11:4; SdmL Kg 11:3) omtalas, att alla skulle lämna hamnplats åt kungen, biskopen, jarlen eller den förman, som kungen satt i sitt ställe. Detta kan jämföras med Adam av Bremens uppgift

(IV:22), att "när de drar ut i strid visar de lydnad för kungen eller för den som kungen anser för dugligare än de andra".⁵⁰ Av de anförda lagarna framgår, att jarlen deltog i ledungen (tydligen på sitt skepp) men icke nödvändigtvis ledde härtåget.

I de isländska sagorna påträffas namn på jarlar under 800–1000-talen från olika delar av det historiska Sverige:⁵¹

800-tal:

- Bjarkmar jarl i Götaland. Egils saga einhenda, kap. 9.⁵²
- Herfinn jarl i Ullarakr. Þorsteins saga Víkingssonar, kap. 2, 7.⁵³
- Herrud (Herraud) jarl i Västergötaland. Ragnars saga loðbrókar, kap. 2; þátrr af Ragnars sonum, kap. 1.⁵⁴
- Hermund jarl i Götaland. Þorsteins saga Víkingssonar, kap. 21.⁵⁵
- Hlödver jarl i Götaland. Þorskfirðinga saga, kap. 5.⁵⁶
- Ingimund jarl i Götaland. Landnámabók S 179, H 145; Vatnsdœla saga, kap. 3, 5.⁵⁷
- Sæfari jarl i Småland. Bósa-saga ok Herrauðs, kap. 1.⁵⁸
- Sölvar Gautakonung (jarl). Landnámabók S 217, H 184.⁵⁹
- Thorir jarl i Värmland. Landnámabók S 177, H 143.⁶⁰

800/900-tal:

- Hrani jarl i Västergötaland. Hkr. Haralds saga hárfagra, kap. 13.
- Kjallak jarl i Jämtland. Eyrbyggja saga, kap. 1.⁶¹

900-tal:

- Arnvid jarl i Värmland. Egils saga Skallagrímssonar, kap. 70.⁶²
- Harald jarl i Götaland. Harðar saga ok Hólmverja.⁶³
- Herröd jarl i Svitjod, som bodde i Västergötaland. Svarvdöla saga, kap. 6.⁶⁴
- Ottar jarl i Götaland. Fagrskinna.⁶⁵
- Torfinn jarl i Hälsingland. Skáldasaga.⁶⁶

900/1000-tal:

- Sigurd jarl i Västergötland. Gunnlaugs saga Ormstungu, kap. 8.⁶⁷

1000-tal:

- Ragnvald jarl i Västergötland.⁶⁸
- Valgaut jarl i Götaland. Óláfs saga helga.⁶⁹
- Tofi jarl i Götaland. Ibid.⁷⁰

I den östskandinaviska "Gutasagan" (kap. 2) nämns ett avtal mellan gutarna och svearnas konung i hednisk tid: "Sextio marker silver vart år, det är gutarnas skatt, så att Sveriges konung skall hava fyrtio marker av de sextio och jarlen skall hava tjugo marker silver." Enligt Yrving's mening är "någon riksjarl med sådan maktställning vid sidan av konungen, som Guta saga tillmäter honom ... inte känd

VADIM KAZANSKIJ

förrän med 1100-talet. Detta hindrar dock inte, att fördraget tillhör heden tid, ty delningen av tributen mellan konung och jarl kan vara resultat av senare överenskommelser, vilka författaren smält samman med det ursprungliga fördraget”.⁷¹ Man kan dock inte utesluta att delningen av tributen faststälts redan under 1000-talet. På en runsten från mitten av 1000-talet (U 614) berättas, att **skuli auk folki lata reisa þina stein iftr broþur sin husbiorn hn usiok uti þa þir kialt toku a kutlanti** “Skule och Folke låta resa denna sten efter sin broder Husbjörn. Hann blev sjuk ute, då de togo gäld på Gotland”.⁷²

Till första hälften 1000-talet dateras de två runinskrifter som omtalar jarlar i Sverige:

Sävsjö (f.d. Norra Ljunga sn.), Småland Sm 76:

tufa risti stin þina eftiR ura faþur sin stalara hkunaR iarls

“Tova reste denna sten efter sin fader Vræ, Håkon jarls stallare”.⁷³

Bro kyrka, Uppland U 617:

Kinluk hulmkis tutiR systiR sukrupaR auk þaiRa kaus aun lit keara bru þesi auk raisa stain þina eftiR asur bunta sin sun hakunaR iarls saR uaR uikika uaurþr miþ kaeti kuþ ialbi ans nu aut uk salu

“Ginnlög, Holmgers dotter, syster till Sygröd och till Göt, hon lät göra denna bro och resa denna sten efter Assur, sin man, son till Håkon jarl. Han var landvärnare mot vikingar med Geter. Gud hjälpe nu hans ande och själ”.⁷⁴

En runinskrift som berättar om en jarl på Öland, Runstens sn, Öl 32, kan räknas som förfalskning efter som den är gjord omkring 1600-talet med det medeltida runalfabetet.

Det bör anmärkas, att Håkon jarl i den uppländska inskriftern och Håkon jarl i den småländska inskriften antagligen inte är en och samma person. Dessutom bör noteras, att den uppländska inskriften inte säger att Håkon jarls son Assur också var jarl. Vi känner till fornskandinavernas grannlagenhet i frågor om titulatur; enligt min mening är denna inskrift ännu ett argument för att jarlämbet inte har gått i arv i Sverige.

Även om man inte kan utesluta möjligheten att det på någon av runstenarna rör sig om den kände norske Håkon jarl,⁷⁵ är detta föga sannolikt. Man bör kunna säga att runstenarnas uppgifter visar att det fanns jarlar i olika delar av det historiska Sverige fram till början av 1000-talet.

Slutsats 4. Enligt de skriftliga källornas meddelanden och enligt forskningens resultat kan man konstatera att det a) åtminstone till början av 1000-talet fanns det ett jarlämbete i vissa områden av det historiska Sverige; b) åtminstone från mitten av 1100-talet i Sverige fanns det ett jarlämbete, en s. k. riksjarl, som var den enda personen med denna titel i riket.

Man kan alltså förmoda, att det var just under 1000-talet som jarlens status förändrades i Sverige – från att vara provinsjarl till att vara riksjarl och konungens högste ämbetsman.

* * *

För de fortsatta undersökningarna är det nödvändigt att beröra problemet om Västergötlands ställning inom Sveariket i början av 1000-talet.

Stanislav Kovalevskij hävdar att Sveariket under 800–1000-talen var en konfederation bestående av ett antal folkstamsområden med en konung som statsöverhuvud. Han anser att Västergötland ingick i denna statsstruktur sedan slutet av 800-talet. Han kritiserar vissa svenska historikers uppfattning och räknar det inte som ett användbart argument att krig mellan norrmän och götar omnämns i skaldvisor från slutet av 900-talet men inte en enda gång krig mellan norrmän och svear. Kovalevskij anför ett analogt fall ur en gränsläggningstraktat, "Landamæri I", från mitten av 1000-talet.⁷⁶ Han menar, att när man här har räknat upp sex representanter för svenska områden och sex representanter för danska områden, så är det "uppenbart, att man av denna källas tystnad om övriga delar av Sverige och Danmark inte kan dra slutsatsen, att dessa delar inte ingick i rikena".⁷⁷ Det är ju lätt att förstå varför endast sex svenska landsdelar omnämns i ett fördrag med Danmark, eftersom det knappast var nödvändigt att det deltog representanter från t. ex. Hälsingland.

Det förefaller inte vara en tillfällighet att svearna ytterst sällan omnämns i de isländska skaldedikterna från 800–900-talen (uppgiften hos Weibull,⁷⁸ att svear och Svitjod helt saknas i skaldedikterna före 1000-talet är felaktig; man kan t.ex. nämna Ynglingatál av Þjodolf från Hvinir⁷⁹). Skalderna talar istället om götarna och om krig mellan götar och norrmän.⁸⁰ Enligt "Haralds saga ins hárfagra" i 900-talet erövrades Götaland av norska härskare.⁸¹ Men den faktiska politiska situationen i Götaland hade under 800–900-talet kan dock inte bestämmas genom meddelanden av de norsk-isländska skalderna.

Vid början av 1000-talet förändras plötsligt den situation. Olov Skötkonungs hov besöks gärna av isländska skalder. "Skáldatal" berättar om fyra skalder – Gunnlaug Ormstunga, Hrafn Önundarson, Ottar den svarte och Gizur den svarte.⁸²

Ottar har diktat "Olafs drapa svenska", som förskriver sig från tiden omkr. 1018, diktat "Höfuðlausn" från tiden omkr. 1023. I den första dikten nämner Ottar "svearnas konung" (*Svíá gramr*),⁸³ och i den andre nämner han "götarnas konung" (*Gauta dögling*).⁸⁴ Forskarna har utan att tveka räknat att båda dessa uttryck syfter på Olov Skötkonung. Ottar visste att Olov Skötkonung vid den tiden var konung över både svear och götar.

Detta visste också Adam av Bremen, då han berättade om en överenskommelse mellan hedningarna och Olov, som ville omvända folket till kristendom och förstöra det hedniska templet i Uppsala: "om han själv ville vara kristen fick han utöva sina kungliga befogenheter i det landskap i Sverige som han själv föredrog. När han där grundade en kyrka och införde kristen gudstjänst, fick han emellertid inte med våld tvinga någon invånare att avsäga sig dyrkan av sina gudar, för så vitt

VADIM KAZANSKIJ

denne inte självmant önskade omvända sig till Kristus. Kungen, som var nöjd med denna överenskommelse, grundade en kyrka åt Gud samt inrättade ett biskopssäte i västra Götalandet”.⁸⁵

Västgötalagens lista över “Kristna konungar i Svearike” nämner Olov som den förste konungen i Sveariket.⁸⁶

Snorre Sturlasson framställer också Olov som svearnas och götarnas konung i sin “Heimskringla”.

Götariket anslöts alltså antagligen till Svitjod före början av 1000-talet, och Sveariket (svearnas och götarnas rike) lydde alltså under en enda konung.⁸⁷

Och det är från och med Olov Skötkonungs regeringstid i början av 1000-talet, som man kan se en förändring i den fornisländska litteraturens förhållande till Sverige.

* * *

En av nyckelfigurerna i Sveriges historia under första fjärdedelen av 1000-talet är västgötajarlen Ragnvald Ulvsson. Hans medverkan i rikets viktigaste politiska aktiviteter grundade sig på hans fasta och höga position i de statsstrukturer, som växte fram under denna tid.

Enligt uppgifter i Flateyjarbók var Ragnvald gift med Ingebjörg, Olav Tryggvasons syster, sedan omkring år 998/999. Giftermålets villkor var att Ragnvald och hans hird mottog dopet: *sagde konung [Olav Tryggvason] at hann uilde hallda oll sin ord þar um ok gifta honum Jngibiorgu systur sina ef hann villde taka tru retta ok kristna allt sitt underfolk þat er hann var yfirskipadr. Jarll jatte þui. Uar hann þa skidr ok allt hans foruneyti... biozst jall til heimferdar ok Jngibiorg. Fek Olafur konung jarlli kenmenn at kristna folk a Gautlande ok kenna þui retta sidu.*⁸⁸

I den svenska historieforskningen dominerar en överkritisk attityd till sagorna som historiska källor. Men oberoende av detta tycks det mig egendomligt, att man inte har diskuterat vare sig sagans meddelande om Ragnvalds överenskommelse om giftermålsvillkoren eller diskuterat situationen i Västergötland före Olov Skötkonungs ankomst och inrättandet av ett biskopssäte. Även om man inte accepterar Flateyjarbóks information, bör man rikta uppmärksamheten mot Västergötland i början av 1000-talet. Enligt gängse uppfattning var Olov Skötkonung den förste kristne kungen i Sverige; han anses som grundare av kyrkan och biskopssätet i Skara. Det är logiskt att anta att Olovs val av ort och område inte berodde på en tillfällighet utan att detta område erbjöd vissa fördelar och att det knappast var möjligt att driva samma kristningspolitik bland de oförsonliga hedningarna i t. ex. i Svitjod.

Omkring år 1000 måste alltså viktiga förändringar ha inträffat i den politiska situationen, som gjorde det möjligt för människor att utan hårda konflikter bli döpta och skapa en kyrkoorganisation. Och även om man inte drar in i Flateyjarbóks uppgifter diskussionen, är det är rimligt att förmoda att det i Västergötland pågick en verksamhet, som var betydligt mer omfattande än vad enskilda

missionärer kan ha genomfört. Under denna tid var Ragnvald jarlen av Västergötland. Kan han ha tillåtit ett stärkande av kristendomen, om han varit övertygad hedning? Ragnvald jämte hans hustru och hird kom hem med *kenmenn at kristna folk* och *kenna þui retta sidu*. Det betyder inte att alla människor blev döpta under denna korta tid, utan kristnandeprocessen har fortsatt även under den följande tiden. Det kan redan tidigt ha funnits en liten kyrka för de kristna i Västergötland.

Det vore inte riktigt att tillskriva Ragnvald en huvudroll i Sveriges kristnande. Men som en av sin tids ledande politiker deltog han i Sveriges kristnande och ett resultat av denna kristnandeprocess var att Västergötland blev det viktigaste området för rikets ekonomi, politik och kultur.

Den isländske skalden Sigvat Thordarssons dikt "Austrfararvísur" är vår viktigaste informationskälla om Ragnvald.⁸⁹ Det är en egenartad redogörelse för Sigvats resa som Olav Haraldssons sändeman till Sverige i början av 1000-talet. Visorna har upprepade gånger diskuterats av filologer och historiker.⁹⁰ Vi begränsar oss här till att analysera vissa allmänna drag och forskningsresultat rörande av Austrfararvísur och Snorres uppgifter.⁹¹ Bara några enskilda moment kan nämnas här. Sigvat säger att sändemännen på uppdrag av konung Olav begav sig till hövdingarna (*siklinga*),⁹² av vilka en kallas "den härlige, den mäktige Ragnvald",⁹³ den andra "den kloke Ulv"⁹⁴ och den tredje "Ulvs bror", utan angivet namn.⁹⁵ Snorre omtalar att Ragnvald, som spelade en stor roll i förhandlingarna, hade två söner – Ulv och Eiliv.⁹⁶ Sigvat påpekar att resan gick "till Svitjod", dvs. Svealand. L. Gahrn hävdar att den Ragnvald som Snorre nämner inte var västgötjarlen, utan en annan person, som var storman i Svitjod och ägde "Ragnvalds by", och vars status vi inte känner.⁹⁷

Vad "Ragnvalds by" beträffar, så red de norska sändemännen genom byn (*riðum allsnúðula gognum bý Rognvalds*).⁹⁸ Modéer har fastställt att ortnamnet Järnsyssla, som tillhör en by ca 2,5 km nordost om Skara, innehåller dels det fornsvenska *Iærl-*, *Iærls* eller *Iærla*, dels ordet "syssla" i betydelsen "arbete, verksamhet, ämbete, ämbetsdistrikt".⁹⁹ B. Gräslund har med hänvisning till Modéer framlagt uppfattningen att det vid forntidens slut i Västergötaland fanns ett politiskt och administrativt maktcentrum (Järnsyssla), en central tings- och kultplats (Götala) och en marknadsplats (Skara).¹⁰⁰

Med utgångspunkt från Sigvats ord "*á austrvega eiga / alt með græna salti*" (i österled utmed Östersjön) har olika tolkningar och forskningshypoteser framlagts om Ragnvalds uppehållsplats och status. Schreiner menar sig ur visorna kunna urskilja att Sigvat företog två resor österut, och att den andra av dessa gick till Gårdarrike (Rus'), där Ragnvald uppehöll sig.¹⁰¹ Gahrn räknar med att det fanns två Ragnvald, av vilka den ene inte var jarl och bosatt i Svitjod. Det finns åsikter att Ragnvald uppehållit sig i Ryssland, i Uppsverige och till och med på Åland.¹⁰²

Otto von Friesen antar att konung Olov "under en längre följd av år förlade sitt

VADIM KAZANSKIJ

huvudresidens till Västergötland och endast gjorde mera kortvariga besök i Upp-sverige. Men om så var bör jarlen i följd av sin uppgift som vicekonung ha fått sin verksamhet förlagd till övre Sverige".¹⁰³

Vad Ragnvalds status beträffar, så framhåller Curt Weibull att Ragnvald aldrig i Sigvats visor kallas jarl men väl ges olika heiti, epitet:¹⁰⁴

siklingr, þengill, hilmir (härskare, regent, furste)

iöfra þrýstir (konungars besegrare)

heiðmaðr (här: konungs tjänsteman)

nefi jarla (jarlars frände).

Detta är epitet för personer, som har del i makten, och von Friesen menar "att bakom Sigvats poetiska omskrivning för första gången i historien skymtar det svenska riksjarlsämbetet... torde jarlen ha haft till uppgift att fungera som vicekonung i den ena av rikets huvuddelar, i regeln Götaland. Han hade sålunda där att sköta försvaret mot anfall utifrån, att vaka över den inre säkerheten och vid behov handhava konungens dom".¹⁰⁵

Tunberg föreslår att efter Götalands införlivning i Sveaväldet "en götisk stamhövding... blivit den svenske konungs specielle representant och ombudshavande, ett slags svensk vicekonung i Götaland, vilken så smångom fått den svenske riksjarlens drag".¹⁰⁶ Men det är inte klart om Tunberg betraktar Ragnvald som svensk riksjarl eller ännu endast som götisk stamhövding. Von Friesen däremot hävdar att Ragnvald redan var riksjarl och "kanske ingalunda den förste i sitt stånd".¹⁰⁷

Några faktorer utövade inflytande på utformningen av jarlens nya status. I början av 1000-talet var förbindelserna mellan de olika delarna av riket obetydliga, kommunikationslederna bristfälliga och allmogen obenägen att göra krigstjänst utanför landskapets gränser. Dessutom kan man inte undgå att notera "rikets särregna dualistiska konstruktion",¹⁰⁸ dvs. svearnas och götarnas politiska relation.

Västergötland var tätbefolkat, svårtillgängligt för angrepp överland och omöjligt att angripa från sjön. Men samtidigt stod landskapet i förbindelse med Danmark och Norge.¹⁰⁹ Västergötland var en utmärkt stödjebas och tillflyktsort (det visade sig mer än en gång, t. ex. vid Olov Skötkonungs och Inges den äldre flykt) och även ett viktigt handels- och kulturcentrum. Den första biskopsstolen inrättades i Västergötland till stöd för kristendomens spridande. Västergötland var ett potentiell hot mot den gamla kungamakten i Sverige. Under 1000-talet (och fram till första tredjedelen av 1200-talet) innehades kungsmakten ofta av västgötar som kämpade om makten med svearnas gamla kungaätt, som höll sig till hednisktraditioner. Och det var i Västergötland ca 1220 som den första svenska landskapslagen nedtecknades, den äldre Västgötalagen.

Slutsats 5. Det är således troligt att ämbetet provinsjarl under västgötajarlen Ragnvalds tid blev ett riksjarlsämbete. På grundval av källornas meddelanden och forskningens resultat kan man konstatera att den svenske riksjarlen under 1000-talet

- a) underhöll en egen hird;
- b) var konungens högste befattningshavare, vicekonung;
- c) kontrollerade och ansvarade för försvaret mot yttre aggression och inre säkerhet, verkställde konungens dom, när så var nödvändigt; och svarade för skatteuppbörd (det fanns dock ännu inga stående skatter);
- d) vistades i jarladömet, ett bestämt territorium som var ett av de viktigaste för rikets ekonomi, politik och kultur;
- e) kontrollerade vid behov andra landsändar som ingick i riket.

Forskningen för denna uppsats har gjorts inom ramen för det av Svenska Institutet finansierade Vysbyprogrammet.

Jag är varmt tacksam mot Ingmar Jansson, docent och universitetslektor vid Arkeologiska institutionen, Stockholms universitet, som hjälpt mig att utforma denna artikel på svenska.

Noter

- 1 Fritz, s. 333–351.
- 2 Tunberg, s. 29.
- 3 Hellquist, s. 418–419; von Friesen 1924, s. 45–81.
- 4 För en avvikande åsikt, se Taylor, s. 111–112.
- 5 Lindqvist, s. 123–139.
- 6 Jordanes, s. 39.
- 7 Jordanes, s.173.
- 8 Jordanes, s. 93.
- 9 Citerat efter Hyenstrand, s.41.
- 10 Wessén; Ellegård.
- 11 SRI 14:2, s. 20–55.
- 12 Krause, s. 156–158.
- 13 Makaev, s. 38, 87.
- 14 DRI, s. 315–317.
- 15 Krause, s. 70.
- 16 Makaev, s. 38, 88.
- 17 DRI, s. 232–235.
- 18 Krause, s. 67.
- 19 Makaev, s. 38, 87.
- 20 DRI, s. 540–541.
- 21 NIÆR, s. 112.
- 22 Makaev, s. 38, 86.
- 23 Krause, s. 161.
- 24 NIÆR, s. 115.
- 25 NIÆR, s. 316–323.

VADIM KAZANSKIJ

- 26 Krause, s. 127.
- 27 Makaev, s. 38, 90.
- 28 Krause, s. 43–44.
- 29 Krause, s. 155–156.
- 30 T. ex. Grønvik.
- 31 Krause, s. 122.
- 32 Elgqvist, s. 114; Makaev, s. 36.
- 33 Makaev, s. 39.
- 34 Edda 1932, s.161–163.
- 35 Edda 1983, s. 120–122.
- 36 Edda 1931, s.161–162; Snorres Edda 1997, s. 183–184.
- 37 Hkr. Haralds saga hárfagra, kap. 6; Nordiska kungasagor 1, s. 88.
- 38 Hkr. Óláfs saga helga, kap. 171; Nordiska kungasagor 2, s. 261.
- 39 Hkr. Óláfs saga helga, kap. 194; Nordiska kungasagor 2, s. 292.
- 40 Hkr. Óláfs saga Tryggvasonar, kap. 113; Nordiska kungasagor 1, s. 305.
- 41 Hkr. Magnúss saga gó_a, kap. 23; Nordiska kungasagor 3, s. 42.
- 42 Ibid.
- 43 Hkr. Haralds saga hárfagra, kap. 8; Nordiska kungasagor 1, s. 90.
- 44 Den eldre Gulatingslova, s. 125.
- 45 Hkr. Haralds saga har_rá_a, kap.48; Nordiska kungasagor 3, s.106.
- 46 Gahrn 1988, s. 139–150.
- 47 Gahrn 1988, s. 148.
- 48 von Friesen 1913, s. 37.
- 49 SRI 15:1, s. 134.
- 50 Adam av Bremen, s. 220.
- 51 Delvis sammanställda av Gräslund, s. 48.
- 52 Fornaldar sögur 3, s. 342.
- 53 Fornaldar sögur 3, s. 3, 16.
- 54 Fornaldar sögur 1, s. 226, 289.
- 55 Fornaldar sögur 3, s. 58.
- 56 ÍF XIII, s. 190.
- 57 ÍF I:2, s. 217; ÍF VIII, s. 9, 12ff.
- 58 Fornaldar sögur 3, s. 283.
- 59 ÍF I:2, s. 247–248.
- 60 ÍF I:2, s. 214.
- 61 ÍF IV, s. 3.
- 62 ÍF II, s. 220.
- 63 Islendinga sögur, s. 232–233.
- 64 ÍF IX, s. 140.
- 65 Fagrskinna, s. 40.
- 66 Hauksbók 1896, s. 455.
- 67 ÍF III, s. 77.
- 68 Hkr. Óláfs saga helga, kap. 22, 67, 69, 71, 78–80, 88, 90–93; Fagrskinna, s. 78, 106; Flat.

TILL FRÅGAN OM DET SVENSKA JARLÄMBETETS URSPRUNG

- I, s. 66, 414–415, 469; Flat. II, s. 55–56, 58, 81–82, 109–110, 112, 114–117, 130–131, 133–134, 168.
- 69 Flat. II, s. 142, 145–148.
- 70 Flat. II, s. 142–148, 315.
- 71 Yrwing, s. 19–20.
- 72 SRI 3, s. 21.
- 73 SRI 4:2, 194–196.
- 74 SRI 8, s. 28–39.
- 75 Ibid.
- 76 Traktatens äkthet har betvivlats; se senast Sawyer, s. 64–73.
- 77 Kovalevskij, s. 92, 99.
- 78 Weibull 1921a, s. 352.
- 79 Skj. B. I, s. 7–14.
- 80 Skj. B. I, s. 21; 55; 66; 122–123; 192.
- 81 Hkr. Haralds saga hárfagra, kap. 13–17.
- 82 Snorre Sturlassons Edda. 1977, s. 43–47.
- 83 Skj. B. I, s. 267.
- 84 Skj. B. I, s. 268.
- 85 Adam av Bremen, s. 102–103.
- 86 Westgötalagen 1827, s. 295–307.
- 87 För en annan uppfatning, se Sawyer, s. 62.
- 88 Flat. I, s. 469; 414–415.
- 89 Skj. B. I, s. 220–225.
- 90 Toll, s. 546–565; Jónsson; Moberg; von Friesen 1942, s. 203–270.
- 91 Hkr. Óláfs saga helga, kap. 63 ff.
- 92 Skj. B. I, s. 223.
- 93 Skj. B. I, s. 225.
- 94 Skj. A. I, s. 239.
- 95 Skj. B. I, s. 225.
- 96 Hkr. Óláfs saga helga, kap. 93.
- 97 Gahrn 1988, s. 112, 140.
- 98 Skj. B. I, s. 223.
- 99 Modéer, s. 38–46.
- 100 Gräslund, s. 39–50.
- 101 Schreiner, s. 32 ff.
- 102 Turville-Petre, s. 78; Moberg, s. 88–147; Dreijer, s. 227–230.
- 103 von Friesen 1942, s. 232.
- 104 Weibull 1921b, s. 120.
- 105 von Friesen 1942, s. 230.
- 106 Tunberg, s. 30.
- 107 von Friesen 1942, s. 232.
- 108 Tunberg, s. 29–30.
- 109 Gahrn 1989, s. 33–34.

VADIM KAZANSKIJ

Bibliografi

- Adam av Bremen. *Historien om Hamburgstiftet och dess biskopar*. Översatt av E. Svenberg. Kommentarer av C.F. Hallencreutz, K. Johannesson, T. Nyberg, A. Piltz. Stockholm 1984.
- De gamle Eddadigte*. Udgivne og tolkede av Finnur Jónsson. København 1932.
- Den eldre Gulatingslova*. Utg. ved Eithun B., Rindal M., Ulset T. Oslo 1994.
- Dreijer, M. *Det ålandska folkets historia. I:1 Från stenåldern till Gustav Vasa*. Mariehamn 1983.
- (DRI) *Danmarks runeindskrifter*. Utg. ved L.Jacobsen og E.Moltke. Bd. 1 Text. København 1941.
- Edda: De nordiska guda- och hjältesångerna*. Översatt av E. Brate. Uddevalla 1983.
- Edda Snorra Sturlusonar*. Udg. ved Finnur Jónsson. København 1931.
- Elggvist, E. *Studier rörande njordkultens spridning bland de nordiska folken*. Lund 1952.
- Ellegård A. Who were the Eruli? *Scandia* 53.
- Fagskinna*. Christiania 1847.
- (Flat) *Flateyrbók 1–3*. En samling af norske konge sagaer, med indskudte mindre fortaellinger om begivenheder i og udenfor Norge, smt Annaler. Christiania 1860–1868.
- Fornaldar sögur Norðurlanda 1–4*. Guðni Jónsson bjó til prentunar. Reykjavík 1950.
- von Friesen, O. *Upplands runstenar*. Uppsala 1913.
- Rö-stenen i Bohuslän och runorna i Norden under folkvandringstiden. *Uppsala Universitets Årsskrift. Filosofi, språketenskap och historiska vetenskaper. 4*. 1924.
- Fredsförhandlingarna mellan Olov Skötkonung och Olav Haraldsson. *Historisk tidskrift*, 1942.
- Fritz, B. Jarladömet – sveahertigdömet. *Historisk tidskrift*, 1971.
- Gahrn, L. *Sveariket i källor och historieskrivning*. Meddelanden från Historiska Institutionen vid Göteborgs Universitet 36. Göteborg 1988.
- *Bland svear och götar undersökningar rörande samfärdsel, riksdelar, försvarsbehov, ledungståg och konungens krigsfolk*. Göteborg 1989.
- Gräslund, B. Snorre, Ragnvald Ulfsson och Brunnsbo Storäng. *Västergötlands Fornminnesförenings Tidskrift. 1983/1984*.
- Grönvik, O. *Fra Vimose til Ødemotland: Nye studier over runeinnskrifter fra førkristen tid i Norden*. Oslo 1996.
- Hauksbók*. København 1892–1896.
- Hellquist, E. *Svensk etymologisk ordbok*. Bd. 1. Lund 1966.
- (Hkr) *Heimskringla*. Snorri Sturluson.
- Hyenstrand Å. *Lejonet, draken och korset: Sverige 500–1000*. Lund 1996.
- (ÍF) *Íslenzk fornrit*. Reykjavík 1933 ff.
- ÍF I:2. *Íslendingabók-Landnámabók*. 1968.
- ÍF II. *Egils saga Skallagrimsson*. 1933.
- ÍF III. *Borgfirðingasögur*. 1938.
- ÍF IV. *Eyrbyggja saga*. 1935.
- ÍF VIII. *Vatnsdæla saga*. 1939.
- ÍF IX. *Eyfirðingasögur*. 1956.
- ÍF XIII. *Harðar saga*. 1991.
- Íslendinga sögur*. Bjó til prentunar Guð Jónsson. Bd. 12. Reykjavík 1947.

TILL FRÅGAN OM DET SVENSKA JARLÄMBETETS URSPRUNG

- Jónsson, Finnur. Austrfararvísur. *Avhandlingar utg. av Det Norske Videnskaps Akademi*. 1931.
- Jordanes Getica*. Om goternas ursprung och bedrifter. Övers. A. Nordin. Lund 1997.
- Kock, E. *Notationes norroenae*. Lunds universitets årskrift. N.F. Avd. 1.
- Kovalevskij, S.D. *Obrazovae klassovogo obstjestva i gosudarstva v Shvetsii*. Moskva 1977.
- Krause, W. *Die Runenschriften im älteren Futhark*. I. Text. Göttingen 1966.
- Lindqvist, S. Heruler och Daner. *Tor* 9. 1963.
- Makaev, E.A. *The Language of the Oldest Runic Inscriptions*. Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien. Filologisk-filosofiska serien 21. Stockholm 1996.
- Moberg, O. *Olav Haraldsson, Knut den Store och Sverige*. Lund 1941.
- Modéer, I. Järsyssla vid Skara. *Ortnamnssällskapet i Uppsala årskrift*. 1947.
- (NLÆR) *Noregs Indskrifter med de äldre runer*. Bd. 1. Christiania 1891/92.
- Sawyer, P. *När Sverige blev Sverige*. Occasional papers on Medieval Topics 5. Alingsås 1991.
- Schreiner, J. Olav den hellige og nabolandene. (*Norsk*) *Historisk Tidsskrift*. Rekke 5, bd. 7, 1927.
- (Skj) Jónsson Finnur. *Den Norsk-Islandske Skjaldedigtning*. A I – B I (800–1200). København 1967.
- Snorre Sturlassons Edda*. Uppsala-handskriften DG 11. Del. II. Uppsala 1977.
- Snorre Sturluson. *Nordiska kungasagor*: 1–3. Översättning från isländskan av Karl G. Johansson med förord av Kristin Jóhannesson. Stockholm 1991–1993.
- (SRI) *Sveriges runinskrifter*. Utg. av Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien. Bd. 1–15. Stockholm 1900–1981.
- (SLL) *Svenska landskapslagar tolkade och förklarade för nutidens svenskar av Å. Holmbäck och E. Wessén*. Ser. 1–5. Stockholm 1933–1946.
- Taylor, M. The etymology of the germanic tribal name eruli. *General linguistics*. Vol. 30, 2. 1990.
- Toll, H. Sigvat skalds resa till Svithjod. (*Norsk*) *Historisk Tidsskrift*. Rekke 5, bd. 5, 1924.
- Tunberg, S. *Rod och Roslag i det gamla Sveariket*. Det levande förflutna. Svenska historiskaföreläsnings folkskrifter 11. Stockholm 1947.
- Turville-Petre, E.O.G. *Scaldic Poetry*. Oxford 1976.
- Weibull, C. (a) Om det svenska och danska rikets uppkomst. *Historisk Tidsskrift för Skåneland* 7. Lund 1921.
- (b) *Sverige och dessa Nordiska grannmakter under tidigare medeltiden*. Lund 1921.
- Wessén E. Nordiska folkstammar och folknamn. *Fornvännen* 1969.
- Westgötalagen*. Corpus iuris sueo-gotorum antiqui. Samling af Sveriges gamla lagar. Vol. I. Utg. af S. Collin och C.J. Schlyter. Stockholm 1827.
- Yrwing, H. *Gotlands medeltid*. Visby 1978.